

GO KWEŠIŠA TEMOGO YA BONG KA SEKWAMA SA DITSEKAKGWEBONG TŠA PRAEBETE

1. Re bomang?

1.1 Khomišene ya Matlafatšoeconoming ya Babaso (“Khomišene ya B-BBEE”) e hlomilwe bjalo ka setheo ka gare ga taolo ya Kgoro ya Kgwebišano, Intasteri le Phadišano (“**the dti**”) Khomišene e hlomilwe go ya ka karolo ya 13B ya Molao wa Matlafatšoeconoming ya Bathobaso wa 53 wa 23 bjalo ka ge e fetotšwe ke bjalo ka ge o fetotšwe ke Molao wa 46 wa 2013 (“Molao wa B-BBEE ”). Karolo ya yona e akaretša go hlokomela phethagatšo ya Molao wa B-BBEE le go ba kgahlanong le ditirišo tša ngwadišokgwebo ka yo mongwe.

2. Maikemišetšo a Poroutšhara

2.1 Maikemišetšo a poroutšhara ye ke go šoma bjalo ka tlhahli ya go diriša le go lekanya dikhwama tša setsekakgwebong tša praebete mabapi le kamano ya bong bja B-BBEE.

3. Sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete sa mabapi le B-BBEE se akaretša eng?

3.1 Karolo ya bong bja Melawana ya Maitshwaro a Kaone (Melawana) e nyaka go fihlelela phetogo ye kgolo ka go sebopego sa semorafe sa dibopego tša bong le taolo ya dikgwebo tše di lego gona le tše mpsha. Tšhomišo ya dikhwama tša setsekakgwebong tša praebete ke ye nngwe ya ditsela tša go netefatša gore go na le phetišetšo ya bong bja ekonomi ya Afrika Borwa diatleng tša bathobaso.

- 3.2 Maikemišetšo a sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete ke go hlohleletša tlhomo le kgolo ya difeme tša taolo ya sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete seo se aolwago ke bathobaso. Sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete se šupa sekhwama sa moamegi seo go lona dipeeletšo di dirwago legatong la mong wa nnete wa sekhwama go ya ka taelo yeo e filwego ke motho yoo go sekhwama. Go fa mohlala, sekimi sa peeletšo ya mohlakanelwa seo se šomišwago go dira dipeeletšo ka ditšhireletšong tša go fapafapana tša ditsekakgwebong go sepelelana le leano la dipeeletšo la sekhwama.
- 3.3 Go feta le go tšwetša pele tlholo difeme tša taolo ya sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete tšeo di laolwago ke bathobaso, sekhwama se šomišwa gape bjalo ka sedirišwa sa go nolofatša dipeeletšo ka ditheong tšeo di laolwago ke bathobaso ka nepo ya go fokotša tlhohlo ya phihlelelo ya ditšhelete yeo e sa lebanego le palo ya ditheo tše bjalo. Mabapi le se, dipeakanyetšo tše itšego di akareditšwe go dumelela dipeeletšo tše di dirilwego ke balaodi ba bjalo ba sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete go lemogwa bjalo ka dipeeletšo tše di dirilwego ke bengdišere ba bathobaso mola ka nako ye e swanago ba nyaka gore ba neelane ka ditšhelete tšeo di tlogo nolofatša go go kgatha tema ga ekonomi ke babeeletši ba bathobaso.
- 3.4 Ditlhagišo tše di sepelelana le Karolo ya 2 (e) ya Molao wa B-BBEE, woo o laetšago gore maikemišetšo a B-BBEE gare ga tše dingwe ke go tšwetša pele mananeo a dipeeletšo ao a išago go kgatha tema ye e nabilego le ye e nago le mohola mo ekonoming ke bathobaso ka tatelano go fihlelela tlhabollo ya go ya go ile le katlego ya kakaretšo.

4. Ke mokgwatirišo ofe wa temogo ya bong ka sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete?

- 4.1 Moo sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete se ka lemogwago, go laolwa ke ditekanyetšo tše di tiilego ka go Melawana yeo e thibelago go efoga le tahletšo. Taolo ye e ra gore ga sekhwama se sengwe le se sengwe sa setsekakgwebong sa praebete seo se tlogo ba le maswanedi a merero ya B-

BBEE, le ge ka molao se se obamelago ka kgopolo ye e tlwaelegilego ya kgwebo.

4.2 Setheo seo se lekantšwego se ka swara sefe goba sefe sa beng ba sona seo se hlolwago ke peeletšo ye bjalo ka ge eka se swerwe ke bathobaso, moo sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete se fihlelelago dilekanyo tše di latelago:

- a) Bonyane 51% ya efe goba efe ya ditokelo tša go bouta tše di šomišwago tša molaodi wa ditšhelete tša praebete tše di amanago le didirišwa tša tekatekano tše ka tšona letlolo la ditšhelete tša praebete le swerego ditokelo tša beng di swanetše go swarwa ke bathobaso;
- b) Bonyane 51% ya taolo ya khuduthamaga ya sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete le bolaodibogolo e swanetše go ba bathobaso;
- c) Bonyane 51% ya dipelo tše di dirilwego ke molaodi wa letlolo la ditšhelete tša praebete, ka morago ga go lemoga peeletšo efe goba efe yeo e dirilwego ke yona, e swanetše go ba, ka tumelelano ye e ngwadilwego, yeo e kgobokeditšwego go bathobaso. Lereo le poelo le tšewa bjalo ka poelo go tšwa go ditiro tša molaodi wa sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete le tswala ye e rwelego yeo molaodi wa sekhwama (le/goba ditheo tša yona tše di amanago le yona, ge fela bonyane 51% ya dipelo tša ditheo tše di amanago di kgoboketšwa go molaodi wa sekhwama) amogela ka morago ga go lemoga peeletšo efe goba efe yeo e dirilwego ke yona;
- d) Molaodi wa sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete o swanetše gape go ba khamphani yeo e laolwago ke B-BBEE yeo e hlalošwago bjalo ka motho wa molao yo a nago le dišere, goba kgahlego ya maloko a go swana, ke gore yeo e laolwago ke B-BBEE. Bakgathatema ba bathobaso ba swanetše go ipshina ka tokelo ya tswala ya ekonomi yeo e lego

bonnyane bja 51% ya palomoka ya ditokelo tše bjalo tše di lekantšwego ka go šomiša theotekanyo; le

- e) Molaodi wa sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete o swanetše go nyaka go beeletša bonyane 51% ya boleng bja ditšhelete tše di lego ka fase ga taolo ka dikhamphaning tše di nago le bonyane 25% ya go ba le dišere thwii ka go šomiša theotekanyo. Molaodi wa sekhwama a ka nolofatša go ba le dišere tša bathobaso ka go lebanya ka nako ya go tsena kgwebišano ge khamphani ye e nepišitšwego e sa fihlelele tlhokego ya bonyane 25% ya go ba le dišere tša bathobaso ka nako yeo kgwebišano e phethilwego.

- 4.3 Bong bja molaodi wa sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete bo tla laetšwa go šomišwa ditekanyetšo go Setatamente sa 100. Ditekanyetšo tše di laela gore go swanetše go ba le ditokelo tša mongdišere tša go bouta dikopanong goba mabapi le dipetho tše di theilwego godimo ga palo goba phesente ya dišere tše di swerwego le ditokelo tše di amanago le sehlopha sa dišere tše ka setheong. Se e bile se laela kgahlego yeo ya tša ekonomi, yeo e šupago ditokelo tša mongdišere tša go amogela dikabo le dipoelo tša tahlegelotlolo goba kgolo. Ditekanyetšo di laela gape boleng bja bjo bo šetšego ka diatleng tša bathobaso ka lebaka la go tšea karolo thwii goba ka go se lebanye setheong seo se lekantšwego. Maikemišetšo a boleng bjo bo šetšego ke go lebelela dikarolo tša go swana le ditefelo tša dikadimo le go ntšhwa ga dikabo go netefatša tefo ya dikadimo tše di šomišitšwego go hwetša dišere ke bakgathatema ba bathobaso.

5. Ke neng moo dintlha tša bong ba B-BBEE di ka lemogwago?

- 5.1 Ge e le gore letlolo la ditšhelete tša praebete le fihlelela ditekanyetšo tše di lego ka mo godimo gona letlolo le dikhamphani tša lona tša motheo tša babeeletši di ka kgopela dintlha tša beng ba B-BBEE, gomme phetho e tla ba ka tsela ye e latelago:

- (i) Ka letšatšikgwedi le lengwe le le lengwe la go tekanyo (maemo ao a filwego molaodi wa sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete a tla šoma lebaka la dikgwedi tše 12); ka morago ga la 11 Oktobere 2014 le letšatšikgwedi la go hlongwa ga sekhwama se sefsa;
- (ii) Mo ngwageng o tee go tloga letšatšikgwedi la go thoma, go feta 5% ya boleng bja ditšhelete tše di beeditšwego ke sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete di swanetše go beeletšwa ka dinako tšohle ka dikgwebong tše di nago le bonnyane bja 25% ya go ba le dišere tša bathobaso thwii;
- (iii) Mo ngwageng o tee go tloga letšatšikgwedi la go thoma, go feta 5% ya boleng bja ditšhelete tše di beeditšwego ke sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete di swanetše go beeletšwa ka dinako tšohle ka dikgwebong tše di nago le bonnyane bja 25% ya go ba le dišere tša bathobaso thwii;
- (iv) Go tloga ka letšatšikgwedi la mathomo la ngwaga wa bohlano le letšatši la mafelelo la ngwaga wa botshelela go tloga letšatšikgwedi la go thoma, go feta 20%, ya boleng bja ditšhelete tše di beeditšwego ke sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete di swanetše go beeletšwa ka dinako tšohle ka dikgwebong tše di nago le bonnyane bja 25% ya go ba le dišere tša bathobaso thwii;
- (v) Go tloga ka letšatšikgwedi la mathomo la ngwaga wa bohlano le letšatši la mafelelo la ngwaga wa botshelela go tloga letšatšikgwedi la go thoma, go feta 30% ya boleng bja ditšhelete tše di beeditšwego ke sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete di swanetše go beeletšwa ka dinako tšohle ka dikgwebong tše di nago le bonnyane bja 25% ya go ba le dišere tša bathobaso thwii;
- (vi) Go tloga ka la pele la ngwaga wa bošupa le letšatši la mafelelo la ngwaga wa seswai go tloga ka letšatšikgwedi la go thoma, go feta 40% ya boleng bja ditšhelete tše di beeditšwego ke sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete di swanetše go beeletšwa ka dinako

tšohle ka dikgwebong tšeo di nago le bonnyane bja 25% ya go ba le dišere tša bathobaso thwii;

- (vii) Go tloga ka letšatši la mathomo la ngwaga wa senyane le go feta go tloga letšatšikgwedi la go thoma, bonyane bja 0% ya boleng bja ditšhelete tšeo di beeditšwego ke sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete di swanetše go beeletšwa ka dinako tšohle ka dikgwebong tšeo di nago le bonnyane bja 25% ya go ba le dišere tša bathobaso thwii;

5.2 Se se bolela fela gore:

Ngwaga wa peeletšo	Phesente yeo e swanetšego go fihlelelwa
1	>5%
2	>10%
3 go ya go 4	>20%
5 go ya go 6	>30%
7 go ya go 8	>40%
9 le go feta	51%

- 5.3 Go swanetše go lemogwa gore tekanyo ya bonyane 51% ya boleng bja ditšhelete tšeo di beeditšwego ke letlolo lefe goba lefe la ditsekalgwebong tša praebete leo le swanetšego go beeletšwa ka dikgwebong tšeo di nago le bonyane 25% ya go ba le dišere tša bathobaso thwii e swanetše go elwa go lebeletšwe ditshenyagalelo tša peeletšo yeo e dirilwego ke sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete;

- 5.4 Tabeng ya ditšhelete tša ditšhelete tša praebete tšeo di beeditšwego ka botlalo pele ga la 11 Oktobere 2014, dipeeletšo tša balaodi ba sekhwama di tla tšewa bjalo ka tšeo di dirilwego ke bathobaso ge e le gore ditheo tša taolo ya sekhwama ya ditšhelete tša praebete di fihlelela dilekanyo tše di latelago:

- (i) Bonyane 51% ya efe goba efe ya ditokelo tša go bouta tšeo di šomišwago tša molaodi wa ditšhelete tša praebete tšeo di amanago le

didirišwa tša tekatekano tšeo ka tšona sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete le swerego ditokelo tša beng di swanetše go swarwa ke bathobaso;

- (ii) Bonyane 51% ya dipoelo tšeo di dirilwego ke molaodi wa sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete, ka morago ga go lemoga peeletšo efe goba efe yeo e dirilwego ke yona, e swanetše go ba, ka tumelelano ye e ngwadilwego, yeo e kgobokeditšwego go bathobaso.
- (iii) Molaodi wa sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete o swanetše gape go ba khamphani yeo e laolwago ke B-BBEE;

5.5 Ka fao, ge sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete le fihlelela ditekanyetšo tše di lego ka mo godimo, gona go sa šetšwe baabi ba kapetlele, sekhwama le dikhamphani tša lona tša motheo tšeo di beeditšwego di ka bolela gore dišere tša ditšhelete tša praebete di swerwe ke bathobaso .

6. Dikhwama tša setsekakgwebong tša praebete di netefatšwa bjang?

6.1 Ge go laetša dintlha tša bong tša sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete, setheo sa netefatšo goba setsebi bjalo ka ge se laeditšwe ka pukung ya netefatšo yeo e ntšhitšwego ke dtic, e swanetše go diriša mekgwa ya netefatšo ye e beilwego le go laetša gore:

- (i) Molaodi wa sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete o swanetše gape go ba khamphani yeo e laolwago ke B-BBEE ;
- (ii) Bonyane 51% ya efe goba efe ya ditokelo tša go bouta tšeo di šomišwago tša molaodi wa ditšhelete tša praebete tšeo di amanago le didirišwa tša tekatekano tšeo ka tšona sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete le swerego ditokelo tša beng di swanetše go swarwa ke bathobaso go ya ka Melawana;

- (iii) Bonyane 51% ya taolo ya khuduthamaga ya sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete le bolaodibogolo e swanetše go ba bathobaso bjalo ka ge go hlalošitšwe ka go Melawana; le;
- (iv) Bonyane 51% ya dipelo tšeo di dirilwego ke molaodi wa sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete, ka morago ga go lemoga peeletšo efe goba efe yeo e dirilwego ke yona, e swanetše go ba, ka tumelelano ye e ngwadilwego, yeo e kgobokeditšwego go bathobaso.

6.2 Ka gona, tema ya setheo sa netefatšo goba setsebi ke go dira netefatšo ye e ikemetšego ya ditleleime tšeo di dirilwego ke setheo seo se lekantšwego mabapi le dinyakwa tše di boletšwego ka mo godimo. Karolo ye ga e akaretše go fa setheo seo se lekantšwego keletšo ya tlhathollo ya Molao wa B-BBEE ka ge seo ka tlhago se bea kotsing boikemo bjo bo nyakegago go dira netefatšo. Keletšo ye bjalo e tla swana le boitshwaro bjo bo sego bja seprofešenale bjo bo thulanago le maikemišetšo a Molao wa B-BBEE.

6.3 Setheo sa netefatšo goba setsebi ga se šome bjalo ka sebaka sa boipiletšo goba sa tshekatsheko maamong a Khomišene ya B-BBEE moo kgopolo ya kelo goba ya keletšo ka ga tirišo ya molaotheo wa ditlamorago tše di tšwelago pele e filwego go setheo seo se lekantšwego.

7. Dipelaelo tše di Tšwelelago mabapi le Dikhwama tša Setsekakgwebong tša Praebete

7.1 Khomišene ya B-BBEE nakong ya phethagatšo ya taolelo ya yona e lemogile dipelaelo tše di latelago ka ga sebopego sa dikhwama tša setsekakgwebong tša praebete:

- a) Bong bja bathobaso bja taolo ya sekhwama sa setsekakgwebong sa praebete ga bo fihlelele ditekanyetšo tše tharo tša bong bjalo ka ge go laeditšwe ka Setatamente sa 100, gomme le ge e le gore bong bja bathobaso ka trasete goba sekimi sa bong sa kakaretšo, ga bo fihlelele melawana yeo e lego go Dikoketšo tša 100 (B) le (D).

- b) Ga go na khuetšo ya tshepedišo ya bathobaso ka ditheong tšeo peeletšo e fetišitšwego go tšona.
- c) Tšhomišo ya mareo le mekgwa ya kgwebo e šomišwa go šireletša ka lebaka la go se matlafatše bathobaso. Go fa, dipelo tšeo di abjago ga di feleletše ka 51% ya dipelo tšeo di tsenago ka diatleng tša bathobaso.
- d) Go akaretšwa ga ditiro tša B-BBEE tšeo di bonagalago di hlohleletšwa ke tlhokego ya go netefatša gore setheo seo se lekantšwego se ka lemoga beng ba bathobaso ge fela nyakego ya beng ba B-BBEE e sa dutše e le gona e sego ka maatlafatšo ya bathobaso ka mokgwa wo o letetšwego ka Molaong wa B-BBEE.

O ka ikgokaganye le rena bjang:

Khomišene ya B-BBEE
Block E, 2nd Floor
the dtic Campus
77 Meintjies Street
Sunnyside
0002

Aterese ya Poso
Private Bag X84
Pretoria
0001

Mogala: (+27) 12 394 1535

Imeile: MRamare@beecommission.gov.za

Senthara ya tshedimošo ya badiriši ya the dtic: 0861 843 384

Wepsaete: www.bbbee.commission.co.za